

Wilhelmina blijft! werd gezet uit de Albertina MT Std.
en uitgegeven door uitgeverij Shinz: www.shinz.nl.
De afbeelding op het omslag is een ontwerp van Boris
Chaliapin (1904-1979) en verscheen op het omslag van *Time*
Magazine van 13 mei 1946, precies zes jaar na het vertrek van
koningin Wilhelmina uit Nederland. De uitgever heeft zijn
uiterste best gedaan de rechthebbenden van deze illustratie te
achterhalen.

ISBN: 9789491032479
NUR: 300

WILHELMINA BLIJFT!

Niets uit deze editie mag zonder toestemming van de uitge-
ver op enigerlei wijze worden overgenomen.

WILLEM KURSTJENS

© Willem Kurstjens, Venlo 2020

shinz

‘Nee, meneer De Jong, wat ik deed was verkeerd. Het was een grote smaad.’

(Prinses Wilhelmina, in een interview met L. de Jong, in De Jong, L.: *Herinneringen II*, 1956)

‘In tranen heb ik mijn vader maar eenmaal in mijn leven gezien. Dat was op 14 mei 1940, toen ’s middags door de radio werd omgeroepen dat onze koningin naar Engeland was gevlucht, de rest van het land zich had overgegeven en dat Zeeland doorvocht. De tranen liepen over zijn heel witte gezicht, terwijl hij voor zich uit een paar keer herhaalde: “De koningin weg, Zeeland vecht door.”’

(Hélène van Woelderen, in *Zeeuws Tijdschrift*, 1969, nr. 6)

‘... dat de koningin met de regering vlucht, terwijl er nog jongens voor haar in het vuur gaan, is misdadig.’

(A.van Walsum, burgemeester van Zwolle, op 15 mei 1940 voor de plaatselijke draadloze omroep.)

1.

Ze stond op de achterplecht en zag het land uit het zicht verdwijnen. Haar land. Het land waarvan zij sinds jaar en dag koningin was. Wat zou men daar zeggen als men hoorde dat ze vertrokken was?

De meeuwen die achter de boot aan vlogen, lieten zich krijsend in het groezelige kielzog vallen en zochten verbeteren het water af. Rotbeesten, dacht ze. Met jullie vieze kraaloogjes.

Achter hen gingen de zwarte lijnen van de kades over in de groene van de dijken. Nu eens staken er een paar daken van huizen of boomkruinen bovenuit, dan weer de spits van een kerktoren, die blonk in de zon.

Het was de ochtend van de dertiende mei, Tweede Pinksterdag, een stralende, zonovergoten dag. Een week eerder had ze met Juliana afgesproken dat ze samen met haar gezin naar De Ruygenhoek zouden gaan, haar buitenverblijf bij Scheveningen. De paden op, de lanen in. Met z'n allen naar het strand. De kleine Trix natuurlijk door het dolle heen. Haar klaterende lach overstemde het gebulder van de branding. O, wat had ze ernaar uitgezien, maar die stomme Duitsers hadden roet in het eten gegooid. Dood en verderf zaaiend waren ze op vrijdagmorgen met duizenden het land binnengevallen. Sindsdien was het oorlog.

Weer stortten een paar meeuwen zich in duikvlucht naar beneden. Hun gekrijs werkte op haar zenuwen. Wegwezen, stomme beesten!

Na drie dagen van verbeteren gevechten waren Hitlers troepen erin geslaagd door te dringen tot Den Haag en had er voor haar niets anders op gezeten dan de stad te verlaten om vanuit een veiligere plek de strijd voort te zetten.

Rond tien uur waren ze in konvooi van het paleis

Noordeinde vertrokken en naar Hoek van Holland gereden. Nooit zou ze die rit vergeten. Ze zat achterin de auto met naast haar een van haar adjudanten en voor haar een andere adjudant en haar ordonnans, alle drie met getrokken pistool. Gespannen loerden ze op alles en iedereen langs de route. Voor en achter hen reden pantserwagens met politieagenten met hun geweren in de aanslag. Waar ze stopten, dwongen ze voorbijgangers hun handen in de hoogte te steken en af en toe vuurden ze waarschuwingsschoten af. 'Niet schieten!' riep ze een paar keer uit, maar ze luisterden niet. Het was alsof ze er niet was. Terwijl het verdorie toch om haar ging!

Van overal weerklonk het geluid van granaatinslagen en kanongebulder. Verschillende keren waren ze langs huizen gereden die in brand waren geschoten. Uit sommige sloegen de vlammen door de ramen naar buiten, van andere waren de daken verdwenen en stonden nog slechts de geblakerde, hologige gevels overeind. Daarachter rookte het uit bergen puin.

In de haven van Hoek van Holland heerste een zenuwachtige drukte. Oorlogsschepen en gewone schepen voeren af en aan, zonder duidelijk plan. Nu en dan kwamen er vliegtuigen over, waarvan sommige vanaf de oever onder vuur werden genomen. Eén liet er een bom vallen, die zijn doel miste en in het water terecht kwam, waar hij een zuil van water deed opspuiten.

De auto's stopten bij een Engelse torpedobootjager, die daar voor anker lag en de *H.M.S. Hereward* heette. De kapitein wachtte haar aan het einde van de loopplank op en stelde zich voor als *lieutenant-in-command* Greening. Een beeld van een man, groot en rijzig, met een zelfverzekerde blik en een ferme handdruk. Hij ging haar en Phaff, die de aandelenkoffertjes droeg, voor naar een hut in het onderdek, die kennelijk aan een van zijn officieren toebehoorde. Deze

had zijn spullen weggehaald, maar de familiekiekjes op het bureau laten staan. Op de ene foto stond hij in Royal Navy-uniform samen met zijn vrouw in een witte bruiloftsjurk, op de andere poseerde het gezin met hun twee zoontjes, kaarsrecht en fier in hun matrozenpakjes, op de *lawn* achter het huis. Ze keken lachend in de camera. Een jong gezin net als dat van haar dochter.

Terwijl zij haar reistas op het bed zette en Phaff haar aandelenkoffertjes, excuseerde Greening zich en liep terug naar boven om het sein tot vertrek te geven. Dat moment wilde ze niet missen.

'Gaaf u maar vast,' zei ze tegen Phaff, die zich prompt omdraaide en wegliep.

Ze maakte snel haar tas open, haalde de kiekjes van Juliana en haar gezin eruit en zette die naast die van de officier en zijn gezin, waarna ze vlug een blik wierp in de scheerspiegel naast de wasbak. Ze herkende zichzelf niet in die flodderige beige noppenmantel met dat knellende, schuin zittende zwemvest en die met bont gevoerde soldatenhelm, die de kapitein van de wacht haar bij het vertrek uit paleis Noordeinde had meegegeven, maar ze kon er niets aan doen. Het was de schuld van de oorlog. Alles verwoestte hij, ook haar gezicht, dat doorgroefd en bleek was. Alleen het masker van haar wilskracht had hij intact gelaten.

Beneden haar gromden de motoren van het schip die de schroef op toeren brachten. De vloer en wanden van de cabine begonnen te trillen. Ze gunde zichzelf geen tijd, sloot de hut af en haastte zich aan dek, waar ze naar de voorplecht liep en zich posteerde tussen haar stafleden: Beelaerts van Blokland, haar raadsman in staatszaken, Van Tets van Goudriaan, haar kabinetschef, en overste Phaff, haar adjudant, die zich discreet aan de buitenkant had geposteerd, zoals het hoorde.

Alleen Van 't Sant, haar particulier secretaris, ontbrak. Ah, daar kwam hij aangezwierd. Zijn haren en de panden van zijn colbert waaiden alle kanten op toen hij aan dek kwam en zich bij hen voegde, maar het leek hem niet te deren. Zijn glimlach was onverwoestbaar, net als zijn goede humeur. Hij was *every inch* de *gentleman* waarvoor hij wilde doorgaan, oorlog of geen oorlog.

Het schip voer langzaam langs de pier met de semafoor het zeegat uit en wendde de steven naar bakboord. Ze keek naar de stad, waar druk werd gevochten. De granaatslagen en de schotenwisselingen waren duidelijk te horen en hier en daar stegen rookpluimen op, die lang in de windstille lucht bleven hangen.

Zo zou het nu op veel plaatsen zijn, dacht ze. Haar soldaten vochten als leeuwen tegen een machtige vijand, die in het holst van de nacht haar land was binnengevallen. Met groot machtsvertoon rukte hij van alle kanten op en dreef haar leger in het nauw. Hoe dapper het zich ook teweerstelde, het verloor steeds meer terrein. Daardoor had ze geen andere keuze dan uit te wijken naar Zeeuws-Vlaanderen om daarvandaan de strijd voort te zetten. Tijdens de Eerste Wereldoorlog had koning Albert in België hetzelfde gedaan. Terwijl de Duitsers oprukten, had hij zich verschanst in de Westhoek, achter het riviertje de IJzer, waar hij met steun van de Engelsen en Fransen vier jaar lang had standgehouden.

Precies zo zou ze het ook doen. Van de steun van de Fransen wist ze zich al verzekerd: vanaf de eerste oorlogsdag waren zij Nederland te hulp gesnelde en hadden in de haven van Vlissingen troepen ontscheept die de Duitsers moesten tegenhouden. Nu de Engelsen nog! Als die net als in 1914 een fors expeditieleger stuurden, konden ze van de Westerschelde de nieuwe IJzerlinie maken, maar dan oneindig veel breder en sterker. Onneembaar!

Vanuit het militaire hoofdkwartier in Breskens of Sluis zou ze elke dag de stellingen bij de dijken en op het platteland afreizen om de mannen een hart onder de riem te steken. 'Houdt moed, mannen!' zou ze roepen. 'Dispereert niet! Nog is het vaderland niet verloren!'

Geen haar op haar hoofd dacht eraan naar Engeland te gaan, zoals sommige van haar ministers haar hadden voorgesteld. 'Om wat te doen?' had ze steeds geantwoord. Op de pof leven van koning George zeker, poeh, hij zag haar aankomen!

Voor Juliana en haar gezin lag dat natuurlijk anders. Ze mocht hen niet aan het krijgsgewoel blootstellen, zeker niet met al die Duitse parachutisten bij Den Haag, die het op hen hadden gemunt. Met hen als gijzelaars zouden ze de tegenstand en het moreel van het Nederlandse leger nog sneller kunnen breken. Stel je eens voor wat die kleine Trix en Irene dan niet moesten meemaken! Bovendien ging het om het voortbestaan van de dynastie. Als haar iets zou overkomen, was die met Juliana en haar kinderen in Londen gewaarborgd.

Met die parachutisten was het overigens als met de sprinkhanenplaag uit Exodus 10. Met honderden tegelijk waren ze uit de lucht komen vallen en in de weilanden en op de akkers neergestreken. Het was een nieuwe vorm van oorlogsvoering, waarbij je verstand stilstond. Wie had dat ooit kunnen denken? Sinds mensenheugenis hadden de Nederlanders zich veilig geweten achter hun Waterlinie, maar daarop hadden die duivelse Duitsers iets gevonden: vliegtuigen met parachutisten! Met tientallen tegelijk waren ze over het geïndeundeerde gebied gevlogen en hadden hun dodelijke gespuis in de weilanden en bossen daarachter neergelaten. Eenmaal aan de grond zochten de schurken contact met elkaar door middel van veldtelefoons. Ze

hergroepeerden zich en vielen de Nederlandse soldaten in de rug aan. Over hun lage streken deden de onwaarschijnlijkste verhalen de ronde. Sommigen hadden zich in Nederlandse politie-uniformen gestoken en gaven zich uit voor politieagenten. Anderen zochten en vonden onderdak bij landverraders, wier adres ze voor vertrek hadden gekregen, om daarvandaan des te harder en gericht toe te slaan. De vijand was vindingrijk en laaghartig. Daarom had ze Juliana en Bernhard gelast voor de duur van de gevechten uit te wijken naar Engeland. Die dekselse Bernhard wilde eerst niet, hij wilde blijven om zijn landgenoten een lesje te leren en die schoften op hun donder te geven. Chapeau, dat sierde hem, maar alles op zijn tijd, nietwaar? Dat hij maar eerst zijn gezin veilig in Engeland aan wal zou brengen, wat hij daarna deed, was zijn zaak, maar die schavuit bleef maar aandringen en toen had ze bedreigd zich voor zijn ogen dood te schieten. Dat had geholpen. De vorige avond waren ze met hun kinderen vanuit IJmuiden vertrokken. Doodsangsten had ze om hen uitgestaan, de hele nacht geen oog dichtgedaan. De ene huilbui na de andere, gebeden en nog eens gebeden. Toen ze die morgen om zeven uur hoorde dat ze veilig in Harwich aangekomen waren, had ze de Heer op haar blote knieën gedankt. Admiraal Furstner, het hoofd van de Marine, was het haar zelf komen vertellen. Zijn Engelse collega, die de *Royal Navy* leidde, had het hem hoogstpersoonlijk via de telefoon meegedeeld. Juliana zou haar zelf bellen zodra ze in Londen was geïnstalleerd.

Twee uur later had koning George haar gebeld om het nieuws te bevestigen. Hij moest het gevoel hebben gehad dat hij iets goed had te maken, nadat zij hem in het holst van de nacht uit zijn slaap had gebeld en om luchtsteun gesmeekt, waarop hij alleen maar had gezegd dat hij de boodschap aan de regering zou doorgeven en haar sterkte had gewenst. Die

hork! Het was zo formeel en afstandelijk geweest dat hij er in de loop van de nacht spijt van moest hebben gekregen. Dit keer klonk hij heel wat hartelijker: *'Your daughter has arrived here safe and sound, my dear. No need to worry anymore.'*

Ze zuchtte en keek weer naar het land. Nu Hoek van Holland uit het zicht was verdwenen, wist ze niet meer waar ze waren. Althans niet precies. Hoe lang waren ze nu al aan het varen? Een uur, anderhalf uur? Over het land was het naar Zeeuws-Vlaanderen ruim vier uur, maar over het water? Voor iedere ervaren Hollandse kapitein was deze kustlijn een open boek, aan een kerktoren of een boomgroep had hij genoeg om te weten waar hij was, maar niet voor haar.

Plotseling hoorde ze iets wat haar deed schrikken. Vanuit de verte weerklonken de echo's van zware explosies. Ze kneep haar ogen tot spleetjes om te zien waar het geluid precies vandaan kwam. Heel in de verte zag ze dikke, zwarte rookpluimen opstijgen.

'Wat is dat?' vroeg ze.

'Pernis,' zei Beelaerts van Blokland zonder te aarzelen.

'Weet u dat zeker?' vroeg ze.

'Honderd procent zeker, Majesteit.'

'Heren?'

Ze keek om zich heen.

'Ja, dat lijkt mij ook,' zei Van 't Sant. 'De locatie klopt en kijk eens naar die roetwolken. Dat kan alleen maar van de olie zijn.'

Dat klonk al beter.

'Hoogstwaarschijnlijk hebben ze de hele raffinaderij opgeblazen,' meende Van Tets.

'Wie?' vroeg ze.

'De onzen,' zei Beelaerts. 'Onze genietroepen.'

Dat de Duitsers zich op het Eiland van Dordrecht en bij de Moerdijkbruggen hadden vastgezet en daar versterking

hadden gekregen van een complete tankdivisie, die vrijwel ongehinderd door Noord-Brabant was komen aanrollen, had ze die morgen al van generaal Winkelman gehoord, maar dat het nu al nodig was de hele olieraffinerij, een van de kroonjuwelen van de Nederlandse industrie, op te blazen! Het was niet te bevatten.

Ze dacht aan Winkelman, die om half vier die morgen zijn opwachting bij haar had gemaakt en gezegd: 'Het ziet er beroerd uit, Majesteit, maar met Gods hulp houden we stand. Het is nog te vroeg om de strijd nu al op te geven.'

De strijd opgeven, het idee alleen al! Het was ook niet nodig want haar land stond onder speciale bescherming van God, die erover waakte als over zijn dierbaarste bezit. Met Zijn hulp en die van de Engelsen en Fransen zou het Nederlandse leger de Duitsers weerstaan. Aan opgeven viel niet te denken, in geen duizend jaar! Dan nog liever de lucht in, zoals generaal Van Speijk had geroepen, of met de laatste man in de laatste loopgraaf sterven, een uitspraak van haar vader, en precies zo had generaal Winkelman er die morgen ook over gedacht, voordat hij samen met overste Phaff was vertrokken naar de Bezuidenhoutseweg, waar de regering in de kelder van het ministerie van Economische Zaken zat te vergaderen.

Maar om zeven uur was Phaff in zijn eentje teruggekomen en had haar gezegd dat Winkelman van mening was veranderd en haar dringend aanried te vertrekken. Het was nu of nooit, Den Haag of Breskens.

'En Winkelman zelf?' had ze gevraagd.

'Die blijft op zijn post, natuurlijk.'

'Wil dat zeggen dat nog niet alles hopeloos is?'

'Niet alles, nee, maar het gaat nu snel. De regering is de kluts kwijt en overal slaan de soldaten op de vlucht. Winkelman niet, die blijft, die vecht zich desnoods dood, maar

hij kan niet instaan voor wat de anderen doen.'

'Lafaards!' had ze geroepen.

'Het is voor uw eigen bestwil, Majesteit,' was Phaff doorgegaan. 'Als de Duitsers Rotterdam in handen krijgen, is het maar een kwestie van tijd of ze pakken u op en brengen u naar Berlijn. Dat wil Winkelman voorkomen, zoals u dat voor uw dochter en haar gezin wilde.'

'Maar toch niet door naar Engeland te gaan?'

'Nee, dat niet natuurlijk.'

'De afspraak was Zeeuws-Vlaanderen.'

'Natuurlijk, Majesteit.'

Toen was het snel gegaan. Ze hadden het huispersoneel bijeengeroepen, uitgelegd wat de bedoeling was en wie haar zou vergezellen.

Om tien uur stonden ze in de hal van het paleis klaar om te vertrekken. Ze was in reistoilet en had drie koffertjes aan haar voeten staan, links dat met haar reisbenodigdheden en rechts twee koffertjes met haar aandelen. In haar linkerhand hield ze de met bont gevoerde soldatenhelm die de kapitein van de wacht haar had gegeven. Ze had geen kleren bij zich. Eenmaal in Zeeuws-Vlaanderen zou ze haar hofdame, Van Rijn van Alkemade, eropuit sturen om kleren voor haar te kopen. In Breskens waren vast wel een paar winkels waar ze zou kunnen slagen. En anders wel in Antwerpen of in Knokke, die niet ver daarvandaan lagen, daar waren mondaine winkels te kust en te keur. Haar aandelen kon ze natuurlijk niet achterlaten, als die in Duitse handen vielen, was ze haar hele vermogen kwijt.

Maar zover was het nog niet. Na de afvaart waren ze van de voorplecht naar de achterplecht gelopen en daar stonden ze nu en keken naar het brandende Pernis.

'Betekent dit nu dat de zaak verloren is?' vroeg ze. Ze verhief haar stem om boven het geluid van de motoren uit te komen.

'Zo goed als,' riep Beelaerts haar toe.
'Dan is het maar goed dat we vertrokken zijn,' zei ze.
Iedereen knikte.
'Hoe lang duurt het nog voordat we in Breskens zijn?'
Niemand wist het precies, zodat ze besloot het aan Greening te vragen.
'*Breskens? I'm afraid that's not possible, Your Majesty.*'
Wat zei die man daar? Had ze het wel goed gehoord?
'What?'
'*I'm afraid that's not possible, Your Majesty.*'
'Why not?'
'*It's too dangerous because of the mines. There are too many mines. And we can't contact the shore for any guidance. The radio signals would betray us.*'
Het duizelde haar.
'*But why didn't you say so before?*'
'*I'm sorry, Madam, but we have just been informed, only half an hour ago.*'
Ze dacht dat ze werd beetgenomen. Iemand haalde een wrede grap met haar uit.
'*Then let me get off here at once.*'
Ze wees hem op een van de reddingssloepen.
'*I order you to let it down, captain.*'
'*I'm sorry, Ma'am, but I'm afraid that's not possible.*'
'Why not?'
'*I can't put your life at risk.*'
Een ongekende woede maakte zich van haar meester. Ze voelde het bloed naar haar slapen stijgen. Vast en zeker kreeg ze nu een rood hoofd, maar het kon haar niet schelen. Het vaderland moest gered worden en met die helm op zag ze er toch al niet uit.
'*But it's my life and I'm the one to decide what to do with it.*'
'*But it's my ship, I'm afraid.*'

Nee maar, wat zouden we dan nu krijgen?
'*Sailing in Dutch waters!*' siste ze.
Hij keek haar aan alsof hij het niet goed hoorde.
'*In Dutch waters, sir!*'
Ze spuugde de woorden uit alsof het gal was.
Hij zweeg en nam haar op: staal tegen staal. Daarop liep hij naar de mast en pakte de boordtelefoon.
'*Your captain here. Can you hear me, over?*'
Hij draaide zich om naar de stuurhut, waar de eerste stuurman stond, net als hij met de boordtelefoon tegen zijn oor.
'*Stop the engines, over!*'